

Jönköpings län.

Västbo härad.

47. Håringe. Bolmsö sn.

Pl. 41.

Litteratur: L 1669. A. Ekebohm: Karta över Bolmsö jämte beskrivning 1693 (i Jönköpings lantmäterikontor), tr. i *Fornvännen* 1924 s. 63; S. Rogberg och E. Ruda: Historisk beskrifning om Småland (1770) s. 526; C. G. Hilfeling: Resa från Skåne igenom Småland Mars år 1792, Fm 57: 1 (hs i KB) s. 13; J. Adlerbeth: *Archæologi* (ATA); B. A. Ennes: Fm 61 (hs i KB); J. H. Wallman: Brev till L. F. Rääf den 23/10 1819 (Rääfs brevsamling bd 15 i UUB), *Topographica Smolandiae* (hs i Linköpings Stifts- och landsbibl.) s. 121, utdrag ur dagbok (ATA); J. J. Lagergren: *Fornlemningar i Småland* (ATA) s. 9, Rättelser och tillägg (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 2 s. 40; N. H. Sjöborg: *Samlingar för Nordens fornälskare* 3 (1830) s. 88; J. G. Liljegren: *Runlära* (1832) s. 149 not; P. Wieselgren: *Ny Smålands beskrifning* 3 (1846) s. 165; J. E. Lagergren: *Handlingar om Småland*, M 104: 14 (hs i KB); E. Tuneld: *Geografi öfver Konungariket Sverige* 8:e uppl. (1832) del 3 s. 894; J. Allvin: *Beskrifning öfver Västbo härad* (1846) s. 141; A. E. Holmberg: *Skandinaviens hällristningar* (1848) s. 82; N. G. Djurklou: *Antiqvariska resor i Östbo, Westbo och Mo härader 1870* (ATA) med läsning av Palmgren s. 25, tr. i *NSm Medd* 8 (1926) s. 50, 60; L. F. Palmgren i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift* 2 (1875) s. 209; E. Låftman: *Skrivelse till Riksantikvarien* den 10/8 1917 (ATA); S. Gardell: *Gravmonument från Sveriges medeltid* 1 (1937) s. 125, 476.

Äldre avbildningar: Hilfeling: teckning i aa och i Liljegrens *Fullständig Bautil* 5 (ATA); teckning i Ennes' aa, samma teckning i Liljegrens *Fullständig Bautil* 7, i Lagergrens *Rättelser* 2 s. 167 och i Sjöborgs aa pl. 50 fig. 158; i detta arbete även en miljöbild pl. 49 fig. 157; Wallman: teckning i Rääfs brevsamling, i *Topographica Smolandiae* s. 119 och i Liljegrens *Fullständig Bautil* 5; Djurklou: teckning (ATA) och i *Antiqvariska resor* pl. 14, återgiven i Gardells aa 2 (1946) s. 76; P. Vistrand: teckning den 16/8 1880 (ATA); Låftman: teckning den 10/8 1917 (ATA).

Stenen ligger i en hage ca 350 m NV om Stora Håringe nr 1 på Gårstabergets sluttning ned mot Gårstaviken.

Lantmätaren Anders Ekebohm, som på uppdrag av Erik Dahlberg år 1693 ritade en karta över Bolmsö, beskriver stenen och dess omgivning på följande sätt (*Fornvännen* 1924 s. 65): »Vid Håringe Sättegårdh ligger en bergs Klint Görstakulle kallat No 11 hart wijd Sjöstranden så at Wattnet kan Widh storm slå up, ligger en Gråe steen 1½ qwarter tiock, 3 alnar långh och 2½ al^f breedh på hwars ena ände stodh detta tecknat, hwilket som nogaste syntes ... och på den andra ändan ... och Runska bockstäfwar in under uthan twifwel för heela nampnet, men war det ena hörnet afslagit hwar på mestadehlen af nampnet stådt och det som igen war syntes intet så at man Kunde det afskrifwa förmedelst Watn som lättelⁿ. af Siön upkastas hwaraf stenen ofwan på mycket förtärt war, och berättades af Arendatorn i Håringe, at wara sagt för honom, det denne stenen skall wara dijt fördt från Norre sijdan då han præsummerade det ena hörnet skulle varit utj ferdhen afslagit, men huru länge sedan eller till hwad ända weet ingen ej heller fanns hörnet dertill som afslagit war.»

Hilfelings beskrivning lyder: »Ett par stenkast i Öster från Gården är nära Siön ett ställe kallat Gårstads hållarna, derest lämningar synas af en Källare och husgrund hwarest man menar gården fordom stådt. Strax härvid ligga 2^{ne} stora flata stenhällar: uppå hvilken ena finnas några figurer och osammanhängande Runor. Efter Sägen skall det vara något minne efter ofvanämde Kung Håkan, som dock icke är troligt. Den andra stenen är af samma storlek vid pass men äger ingen åritning.»

Sjöborg (aa s. 88) anför en tradition om att »en FylkisKonung Håkan Ring fordom bodt på godset Häringe, som ligger vid öns närre strand, och att hans bror Harald bott på Bolmstad, som äfven nu är ett säteri, beläget på medlersta delen af ön vid östra stranden, litet i söder ifrån Hof, där fordom offerstället varit, och som äfven ligger vid östra stranden. Det gamla slottet och Konungasätet har legat vid Häringe på

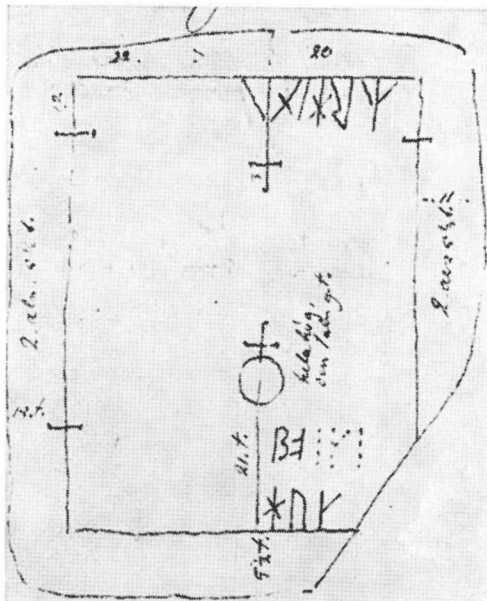

Fig. 23. Sm 47. Häringe. Bolmsö sn.
Efter teckning av Hilfeling.

en udde nordost från gården, på ett bärg, som kallas Gårstadskulle ... Här ser man ännu märken efter hus och en källare, och söder därifrån i ängen finnas äfven lämningar efter grundvalar till byggnader. Vid närre sluttningen af Gårstadskulle ligger den så kallade Håkan Rings sten ... Fordom har man trott sig där upptäcka runor, och har man velat läsa orden Hok och Rhin, som skulle betyda Håkan Ring. Att här någonsin varit runor, kan man hvarken jaka eller neka, men visst är, att där nu inga äro». Ennes, vars uppgifter Sjöborg stöder sig på, har ej sett några runor: »Inga Runor synas numera deruppå, 1816».

Djurklou förmodar, att det är »en grafsten, som hitflyttats till trappsten från Bolmsö kyrka eller — om man så vill — från det kapell, hvarefter sägnen här velat finna lämningar. Huru han fått namn af 'Håkan Rings grafsten', hvarunder han dock ej är känd bland allmogen, som af den derå inhuggna ringen blott kallar honom *Ringstenen*, torde kunna förklaras, om man gifver akt på Sjöborgs meddelande (Saml. f. Nord. Fornälskare Tom 3 s. 90). Man finner der, att samme Baron Palmqvist, hvilken såsom egare till Stenby varit Sjöborgs vägvisare på Adelsön, sedermera såsom

herre till Toftenäs meddelat upplysningar om Bolmsö, och med kännedom af tidens lättrogenhet och smak för djerfva gissningar, kan man med skäl förmoda att Baron Palmqvist, sjelf godsegare på båda dessa öar, lätt funnit anledning, att för dem äfven utfinna en gemensam sagokung.»

Stenen har ursprungligen varit rektangulär. Den är 230 cm lång, 162 cm bred. Runorna äro 11 cm höga. Ristningen består, förutom av de fåtaliga runorna, av en rektangulär ram längs med stenens kanter. Över de två längsgående linjernas ytterändar, 3 dm från hörnen, äro decimeterkorta tvärstreck ristade. Tvärstreckens ändar liksom topparna av de sålunda bildade korsen avslutas med runda punkter. Mitt på kortsidorna stå också kors av liknande typ. På det ena av dem är en cirkel anbragt under korsarmen, det andra omges vid sin fot av en spetsoval.

De fåtaliga och delvis fragmentariska runorna äro inristade vid kortsidorna. Runorna äro fördelade på tre rader, två vid den ena sidan (nr 1–9), en vid den andra (nr 10–13). De ge ingen sammanhängande inskrift med någon mening i.

Inskrift:

baip - | kṛak | - rr -
1 5 10

Till läsningen: Av runan 2 synes en oregelbunden hst och möjligen en **a**-bst till vänster. Så uppfattas denna runa äfven av Låftman. Vistrand läser **a** med dubbelsidig bst, Hilfeling $\ddagger$; Djurklou har endast ritat hst. Wallman har endast sett 1 **b** och 6 **k** av runorna vid denna sida. 3 **i** är troligen huggen, fast den är vidgad genom vittring. Hilfeling och Palmgren ha antytt den. Av runan 5 kan man som ganska säker notera en hst. Till höger om denna synas fåror, som likna en **b**-bst, sannolikt ej huggna. Palmgren har ett streckat **b**, Låftman **b**. Runan 6 är **k**; fåror äro delvis avbrutna genom vittring. Om denna läsning äro de äldre undersökarna ense med undantag av Hilfeling, som här vill se ett **h** och läser hela ordet **huk**. Runan 7 kan vara

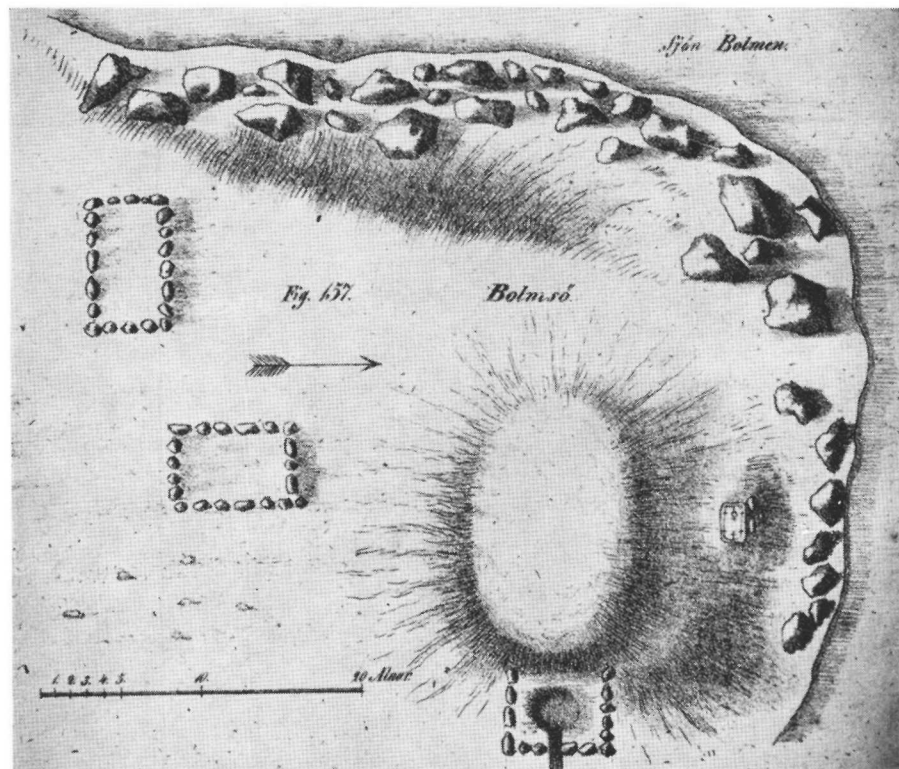

Fig. 24. Sm 47. Håringe. Bolmsö sn. Efter N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 3, pl. 49.

lämningar av **r**, men det är osäkert. Palmgren har antytt ett **r**; de fåror Vistrand har här, likna en **r**-bst; Djurklou har ej ansett något läsligt. 9 **k** är vänt bakochfram. Av runan 10 återstår ett svagt vertikalt streck. Den eljest försiktige Wallman har här läst **p**, likaså Djurklou och Palmgren; Vistrand har ej ritat någonting, ej heller Hilfeling. Av sista runan synes endast ett vertikalt streck mycket svagt. Hilfeling och Palmgren läsa **h**, om också med tvekan i fråga om bistavarnas nedre hälft, Vistrand **n**, Djurklou **k** med bst svagt antydd. Det hela är mycket osäkert.

Inskriften ger inga säkra hållpunkter för en datering. Enligt S. Gardell är stenen en typisk missionshäll från 1100-talet.

48. Torp. Bredaryds sn.

Pl. 41.

Litteratur: B 1028, L 1252. Ransakningarna 1669 och 1690; J. Peringskiöld: Monumenta 8 bl. 29; B. A. Ennes: F m 61 (hs i KB), Underrättelser om det gamla fylkeskonungariket Finnheten (1809) s. 44; J. Adlerbeth: Archæologi (ATA); J. J. Lagergren: Rättelser och tillägg (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 2 s. 49; J. Wallman: Topographica Smolandiae (hs i Linköpings Stifts- och landsbibl.) s. 128; N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 3 (1830) s. 129; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 153; J. Allvin: Beskrifning öfver Wästbo härad (1846) s. 124; N. G. Djurklou: Anti-qvariska resor i Östbo, Westbo och Mo härad 1870 (ATA) s. 110, tr. i NSmMedd 10 (1932) s. 34; A. Friberg: Anteckningar (NSmArk); O. v. Friesen i Småländska hembygdsböcker 2 (1923) s. 44, jfr NSmMedd 10 (1932) s. 34 not.

Äldre avbildningar: U. Christofferson: träsnitt i Peringskiölds Monumenta och B 1028; Wallman: teckning i a. s. 131; Djurklou teckning i o. a. hs pl. 17; P. Vistrand: teckning den $\frac{5}{8}$ 1880 (NSmArk och ATA); Friberg: teckning den $\frac{16}{8}$ 1886, foto 1917 (NSmArk); E. Ihrfors: teckning i Smolandia sacra (ATA) 2 s. 354; v. Friesen: foto 1917 (NSmArk).